

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Juurakko-Paavola, Taina; Palviainen, Åsa

Title: Svenskans situation i Finland. Lagar och utbildningssystem

Year: 2011

Version:

Please cite the original version:

Juurakko-Paavola, T., & Palviainen, Å. (2011). Svenskans situation i Finland. Lagar och utbildningssystem. In T. Juurakko-Paavola, & Å. Palviainen (Eds.), *Svenskan i den finska skolan och högre utbildningen: Om kunskaper och motivation genom olika utbildningsstadier*. (pp. 9-22). Hämeen ammattikorkeakoulu. HAMKin julkaisuja, 11/2011.

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Svenskans plats i den finska utbildningen

Lagstiftning och utbildningssystem

Taina Juurakko-Paavola och Åsa Palviainen

1 Inledning

I Finland har två språk officiellt status som *nationalspråk* – finska och svenska. På så vis skiljer sig situationen en del från de övriga nordiska länderna. Situationen skiljer sig på flera punkter också från andra tvåspråkiga nationer (se McRae 2007 för en jämförelse mellan Belgien, Schweiz, Kanada och Finland). Andelen finländare med svenska som modersmål är drygt 5 % jämfört med 91 % som har finska som modersmål. Svenskan och finskan har dock en helt likvärdig status i lagstiftningen. Vidare läser alla elever i svenskspråkiga skolor finska liksom eleverna i finskspråkiga skolor läser svenska.

I denna artikel berättar vi översiktligt om den finländska lagstiftningen och om svenskans plats i utbildningssystemet i Finland. Det är tänkt att fungera som en allmän bakgrund till de övriga artiklarna i denna bok. Mer detaljerad bakgrundsinformation ges sedan i anslutning till de enskilda studierna.

2 Lagstiftning

Enligt grundlagen (731/1999) är Finlands nationalspråk finska och svenska. Detta innebär i praktiken att alla finländare har rätt att använda finska eller svenska i sina kontakter med statliga och tvåspråkiga kommunala myndigheter (se följande avsnitt). Dessutom har alla rätt att bli hörda på finska eller svenska även hos enspråkiga myndigheter. De språkliga rättigheterna garanteras i grundlagen, medan språklagen (423/2003), som förnyades år 2003 och trädde i kraft 2004, anger hur dessa rättigheter tillgodoses i praktiken. I lagreformen var det inte frågan om att öka eller minska någons språkliga rättigheter utan att fokusera på hur den språkliga servicen ordnas i praktiken (Palmgren 2007, 9-12).

Syftet med språklagen är att se till att både den finsk- och svenskspråkiga befolkningen har möjlighet att leva ett fullödigt liv på sitt eget språk. I språklagen ingår exakta bestämmelser om rätten att använda finska och svenska hos domstolar, statliga och kommunala myndigheter och andra som sköter offentliga förvaltningsuppgifter. (Justitieministeriet 2011). Språklagen innehåller minimikraven som gäller myndigheternas skyldigheter för att uppfylla kraven på god förvaltning, men de kan också ge bättre service (Palmgren 2007, 11).

I anslutning till förnyelsen av språklagen förnyades lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) (den så kallade *språkkunskapslagen*). I språkkunskapslagen förpliktats varje myndighet att säkerställa sig om personalens språkkunskaper. När det t.ex. anställs personal i någon myndighet ska den förvissa sig om att den som anställs har sådana språkkunskaper som arbetsuppgifterna kräver och myndigheten måste också se till personalen upprätthåller sina språkkunskaper. I språkkunskapslagen anges närmare bestämmelser om behörighetsvillkor som gäller språkkunskaper och om examina i finska och svenska för statsförvaltningen. (Justitieministeriet 2011.) Det viktiga är att lagen fokuserar på att de som verkligen behöver språkkunskaper i sitt arbete måste ha dem och också ha en positiv attityd till användningen av sina kunskaper (Palmgren 2007, 15).

Närmare definieras språkkunskaper och språkexamina för statsförvaltningen i statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen (481/2003) (den så kallade *språkkunskapsförordningen*). I förordningen ingår bl.a. bestämmelser om hur språkkunskaper visas i samband med högskolestudier eller genom språkexamina. Dessutom finns det närmare bestämmelser om språkkunskaper i många andra lagar och förordningar och också i kommunala stadgar. (Justitieministeriet 2011.)

Man följer också upp hur språklagstiftningen fungerar i praktiken. Enligt språklagen ska statsrådet varje valperiod lämna en berättelse till riksdagen om tillämpningen av språklagstiftningen och om hur de

språkliga rättigheterna förverkligats. Syftet med berättelsen är ge beslutsfattarna, myndigheterna och medborgarna information om förhållandena för olika språkgrupper, om språkets betydelse för enskilda individer och om hur situationen ser ut gällande finska, svenska och andra språk i dagens Finland. I berättelsen behandlas huvudsakligen hur språklagstiftningen fungerar i de statliga myndigheterna och de tvärspråkiga kommunerna. (Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2009.)

3 Utbildningssystemet i Finland

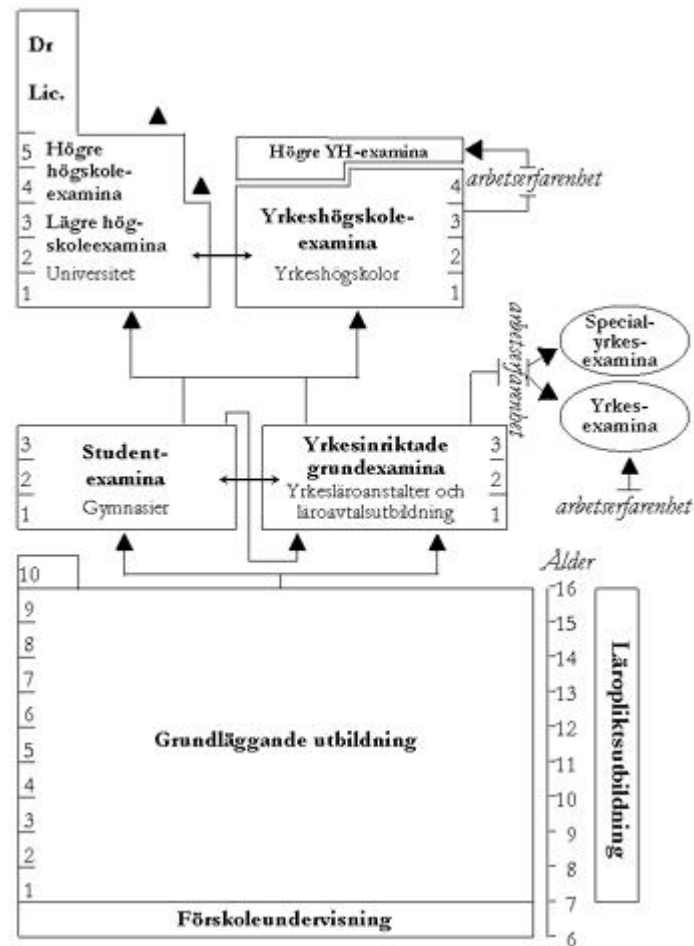
Grunden för det finländska utbildningssystemet utgörs av en nioårig allmänbildande grundskola (se figur 1]. Grundskolan omfattar årskurserna 1–9. Man börjar i årskurs 1 vid sju års ålder och är 16 år när man avslutar grundskolan i årskurs 9. I årskurserna 1–6 sköts undervisningen i regel av en klasslärare som undervisar eleverna i alla (eller i de flesta) ämnena. I årskurserna 7–9 undervisas eleverna i huvudsak av ämneslärare. (Utbildningsstyrelsen 2011.)

Efter grundskolan kan eleverna välja att gå antingen en gymnasieutbildning eller en yrkesutbildning eller också kombinera dessa båda. År 2008 fortsatte hälften av eleverna sina studier i gymnasiet medan drygt fyrtio procent valde en yrkesinriktad utbildning. Kvinnor valde i högre grad gymnasiet än en yrkesutbildning (59 % vs. 33 %) medan fallet var det omvända för män (42 % vs. 50 %). Tendensen under åren 2007 och 2008 var en ökad popularitet av yrkesutbildningar på bekostnad av gymnasieutbildning. (Statistikcentralen 2009b.)

Gymnasiets lärokurs är treårig, men studietiden kan också vara kortare eller högst fyra år. Gymnasieutbildningen är allmänbildande och förbereder studenter för studentexamen. Yrkesinriktade grundexamen ger däremot studenten grundläggande yrkesfärdighet inom en viss bransch. Studietiden är tre år. (Utbildningsstyrelsen 2011.)

I Finland består högskolesystemet av två parallella sektorer: universiteten och yrkeshögskolorna. Kännetecknande för universiteten är vetenskaplig forskning och undervisning som baserar sig på forskning, medan yrkeshögskolorna fokuserar på arbetslivet och dess krav på hög yrkeskompetens. Från och med 1 januari 2010 finns det 16 universitet och 27 yrkeshögskolor i Finland. År 2008 hade universiteten sammanlagt 164 068 studenter (Statistikcentralen 2009a). Vid universiteten finns det 21 utbildningsområden, av vilka de största är det tekniskt-vetenskapliga, det humanistiska och det naturvetenskapliga området. Universitetens examensstruktur är tvådelad: inom de flesta områden avläggs först en lägre högskoleexamen eller kandidatexamen och efter det kan man fortsätta till högre examen, d.v.s. magisterexamen. (Utbildningsstyrelsen 2011.) Vid yrkeshögskolorna fanns det år 2008 sammanlagt 127 479 studerande och sju utbildningsområden. Det högsta antalet studenter hade teknik och kommunikation, det samhällsvetenskapliga, företagsekonomiska och administrativa området samt social-, hälso- och idrottsområdet. (AMKOTA 2008.)

Finlands utbildningssystem presenteras som helhet i figur 1.

Figur 1. Finlands utbildningssystem (Utbildningsstyrelsen 2011]

3.1 Läroplansgrunder

Undervisningen i hela det finländska utbildningssystemet regleras av lagstiftningen. Grundskolan, gymnasiet och den yrkesinriktade grundutbildningen regleras dessutom av de nationella grunderna för läroplanen och av de lokala läroplanerna. Även om de lokala läroplanerna, oftast utarbetade av kommunen, spelar en roll, så är det framför allt de riksomfattande utbildningsstyrelsens läroplansgrunder för den grundläggande utbildningen (GLGU) och grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar (GLGY) som styr den enskilda skolans verksamhet. Dessa läroplansgrunder förnyas med ca 10 års mellanrum och de senaste är från år 2003 (gymnasiet) och 2004 (grundläggande utbildning). Dessa anger bl.a. skolans uppgift, grundläggande värderingar, syn på undervisning och inläring, arbetssätt och information om undervisningens innehåll och målen för de enskilda läroämnena och temaområdena. När det gäller yrkesinriktad utbildning, finns det riksomfattande läroplaner för de obligatoriska gemensamma studierna, dvs. också för språkstudierna. Universiteten och yrkeshögskolorna har däremot större autonomi: de kan själv fatta beslut om läroplaner i olika ämnen som dock regleras av lagstiftningen i ett undantagsfall, dvs. när det gäller studierna i svenska (se närmare nedan).

3.2 Bedömning av språkkunskaper

Centralt för språkundervisningen på olika utbildningsnivåer i Finland, från grundskolan till yrkeshögskole- och universitetsnivå, är att de formella målen som sätts upp, och bedömningar som görs av en individs språkkunskaper, relateras till Gemensamma europeiska referensramen för undervisning, inläring och bedömning av språk, ofta förkortad till CEFR (efter engelskans Common European Framework of Reference for Languages) (se Skolverket 2009). I CEFR anges en skala med sex olika färdighetsnivåer: A1, A2, B1, B2, C1 samt C2. Den lägsta nivån (A1) motsvarar nybörjarfärdigheter och C2 närmast inföddlika färdigheter i målspråket.

I läroplansgrunderna finns en finsk, modifierad och anpassad version som benämns *nivåskala för språkkunskaper* (denna finns som bilaga till GLGU). Skalan innehåller totalt tio nivåer: A1.1, A1.2, A1.3, A2.1, A2.2, B1.1, B1.2, B2.1, B2.2 och C1. Denna mer finindelade skala har definierats för att det skall vara lättare för elever att se hur deras kunskaper utvecklas från en viss nivå till nästa nivå. Beskrivningarna ges för fyra olika delområden: hörförståelse, läsförståelse, muntlig produktion och skriftlig framställning (se närmare Bilaga 2 i GLGU)

4 Svenska som läroämne

Svenska och finska är alltså Finlands nationalspråk och omnämns i allmänhet som de två inhemska språken. I grundskolereformen från 1968 (467/1968), då 9-årig skolgång blev obligatorisk för samtliga barn i Finland, fattades också ett politiskt beslut om att alla elever skulle läsa (minst) två främmande språk, varav det ena skulle vara det andra inhemska språket (Språklagskommittén 2000). Reformen genomfördes gradvis under åren 1970–1977 och innebar i praktiken att alla elever i svenskspråkiga skolor skulle läsa finska medan alla elever i finskspråkiga skolor skulle läsa svenska. I följande avsnitt redogör vi för läroämnet svenska som det andra inhemska språket under de olika utbildningsstadierna.

4.1 Grundläggande utbildning

I vissa kommuner kan man börja läsa svenska redan i årskurs 3 eller 5 men i de flesta kommuner är undervisningen beroende av att ett tillräckligt antal elever anmäler sig. Detta betyder i praktiken att svenska sällan ges. Istället är det klart vanligast att börja med engelska. År 2010 valde 95 % av de finskspråkiga eleverna att börja med engelska i årskurs 3 medan motsvarande siffra för svenska var ca 1 %. De allra flesta börjar med svenska först i årskurs 7 (ca 90 %). Då majoriteten av eleverna börjar läsa svenska i sjunde klass (s.k. medellång svenska eller B-svenska¹) kommer beskrivningen i detta avsnitt, och för gymnasiet nedan, koncentrera sig på dem.

I Utbildningsstyrelsens läroplansgrunder för den grundläggande utbildningen (GLGU 2004) finns följande formulering gällande undervisningen av svenska som det andra inhemska språket:

Undervisningen i svenska skall ge eleven färdigheter för växelverkan och samarbete med den svenskspråkiga befolkningen i vårt land och för nordiskt samarbete. Undervisningens uppgift är att vänja eleven vid att använda sin språkfärdighet och fostra honom eller henne till att värdesätta tvåspråkigheten i Finland och det nordiska levnadssättet. Eleven skall också lära sig att förstå att språket som färdighetsämne och kommunikationsmedel förutsätter långsiktig och allsidig kommunikativ träning. Som läroämne är svenskan ett färdighets- och kulturämne. (GLGU 2004, 127)

Som särskilt syfte för undervisningen som inleds i årskurs 7 sägs att ”eleven skall uppnå grundläggande färdigheter i svenska med tyngdpunkt på muntlig interaktion” samt att undervisningen skall ”främja elevens språkinlärningsfärdigheter och utveckla hans eller hennes interkulturella förmåga” (GLGU 2004, 132). De temaområden som skall tas upp i undervisningen är exempelvis närmiljön, fritid, skollivet, resor och att kunna utföra ärenden (så som att handla i en affär). Vad gäller färdigheter skall man för betyget 8² i årskurs nio ha uppnått nivå A1.3 (” fungerande elementär språkfärdighet”) i tal och skrift och A2.1 (”den grundläggande språkfärdighetens begynnelsekedje”) i läs- och hörförståelse. (GLGU 2004, 143–144.)

I grundskolans sjunde till nionde årskurs läser man totalt 6 årsveckotimmar (1 åvt = 38 undervisningstimmar) svenska, vilket innebär 228 timmar fördelat på tre år. Detta är en minskning med en tredjedel jämfört med tidigare. Före år 1985 hade man 342 timmar svenska under årskurserna 7 till 9. En nästan lika dramatisk minskning kan man se på gymnasiet, där man under åren 1985-1994 gick från 7 till 5 årsveckotimmar (vilket motsvarar en minskning från 266 till 190 timmar).

¹ B i beteckningen ”B-svenska” har dock inget att göra med språkfärdighetsnivåerna i CEFR.

² Betygsskalan är 4–10, där 4 är det lägsta värdet och 10 det högsta.

4.2 Gymnasieutbildning och studentexamen

Majoriteten av studenterna i gymnasierna läser medellång svenska, d.v.s. har börjat med sina studier i svenska i sjunde klass. Därför behandlas här bara läroplansinnehåll och bedömning av kunskaperna för den här lärokursen.

Enligt Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar (GLGY 2003, 94) ska undervisningen i medellång svenska ”utveckla de studerandes färdigheter i interkulturell kommunikation. Den skall ge dem kunskaper och färdigheter i det svenska språket och dess användning samt erbjuda dem möjligheter att utveckla sina insikter i, förståelse för och uppskattning av de nordiska samhällena och deras kulturer. Den skall hjälpa de studerande att fördjupa sina kunskaper om det tvåspråkiga Finland.”

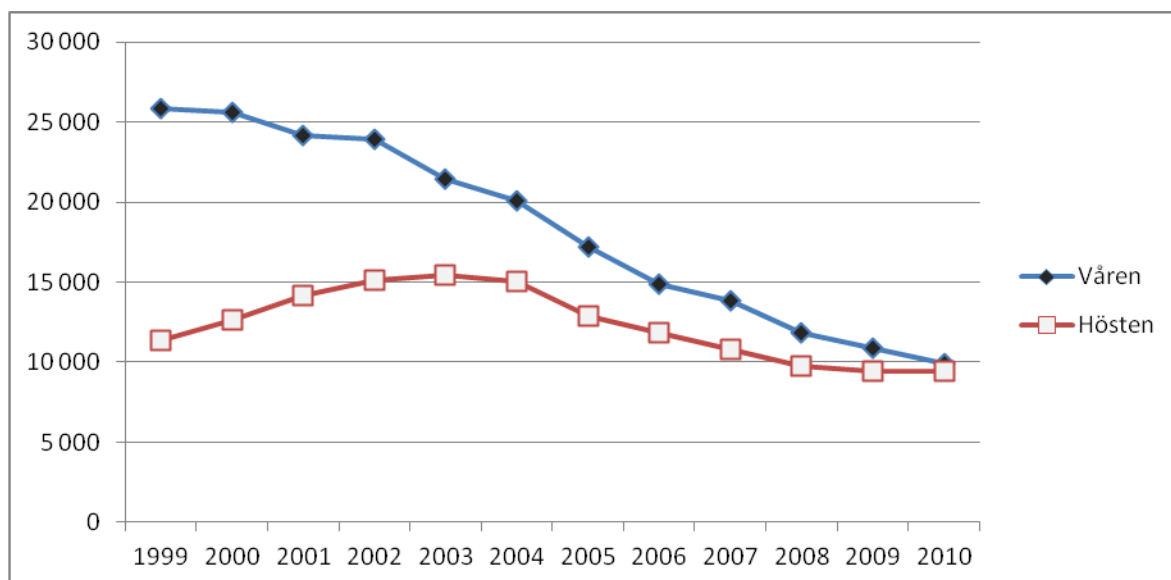
I gymnasiet finns det fem obligatoriska kurser i svenska vars teman är följande: Kurs 1. *Skola och fritid*, Kurs 2. *Vardagsliv i de nordiska länderna*, Kurs 3. *Finland, Norden och Europa*. Kurs 4. *Att leva ensam och tillsammans med andra*, samt Kurs 5. *Vår livsmiljö*. Dessutom kan eleverna välja två fördjupade kurser: Kurs 6. *Kultur i ord och handling* och Kurs 7. *Globalisering och internationalisering*. Eleverna skall i varje kurs träna sina kunskaper i att lyssna, läsa, tala och skriva för olika ändamål men prioriteringarna varierar kursvis. I alla kurser behandlas också strukturer och ordförrådet utvidgas. (GLGY 2003, 94–98.)

Varje kurs kan sägas motsvara 38 undervisningstimmar. Om man läser enbart de obligatoriska kurserna innebär det alltså 190 undervisningstimmar, medan deltagande i fördjupningskurserna innebär upp till 266 undervisningstimmar i svenska under gymnasietiden. Skolorna kan utöver det nationella kursutbudet också erbjuda valfria kurser i svenska, men det finns ingen närmare information om hur många skolor som utnyttjar den möjligheten.

Vid bedömningen skall alla delområden inom språkfärdigheten beaktas enligt prioriteringarna i kursbeskrivningarna (GLGY 2003). Från och med hösten 2010 har också den studerandes muntliga språkfärdighet kunnat bedömas utöver de övriga delområdena i språkfärdigheten i ett särskilt prov (Lag om ändring av gymnasielagen 1116/2008).

Den s.k. *studentexamen* spelar en viktig roll i den finländska gymnasieutbildningen. Studentexamen saknar motsvarighet i t.ex. det nutida sverigesvenska utbildningssystemet. Studentexamens syfte är ”att pröva i vilken mån eleverna har tillägnat sig de kunskaper och färdigheter som är inskrivna i läroplanen för gymnasiet och i vilken mån de nått den mognad som är målet för studierna på gymnasiet” (Studentexamensnämnden 2011a). Studentexamen ordnas av Studentexamensnämnden två gånger om året och avläggs vid gymnasierna. Den ger allmän kompetens för fortsatta studier vid universitet. (Studentexamensnämnden 2011a.)

Från och med våren 2005 ökade valfriheten i studentexamen. Före reformen 2005 fanns det fyra obligatoriska prov i examen: modersmålprovet, provet i det andra inhemska språket, provet i ett främmande språk, provet i matematik eller provet i ett realämne. Efter reformen består examen fortfarande av minst fyra prov, av vilka dock endast modersmålspövet är obligatoriskt för alla. För de tre övriga obligatoriska proven kan examinanden välja bland de ovannämnda fyra övriga proven. Dessutom kan man komplettera sin examen med ett eller flera extra prov. (Studentexamensnämnden 2011a.) I praktiken innebär denna reform att t.ex. provet i andra inhemska språket inte längre är obligatoriskt. Detta har haft som följd att antalet studenter som har deltagit i provet i svenskan som det andra inhemska språket har sjunkit sedan reformen (figur 2) (se också Undervisningsministeriet 2010).

Figur 2. Antalet examinander som deltagit i provet i medellång svenska (B-svenska) i studentexamen (Studentexamensnämnden 2011b)

Enligt studentexamensnämndens beräkningar var andelen examinander som deltog i svenska provet 83,2 % år 2005, medan andelen var 55,8 % år 2009. Det fanns också stor variation mellan könen och mellan olika landskap. År 2009 deltog 79,0 % av de kvinnliga examinanderna i svenska provet, medan de manligas andel var betydligt lägre, 49,4 %. Andelen deltagare i olika landskap varierade från 81,1 % (Österbotten) till 61,5 % (Norra Karelen). (Undervisningsministeriet 2010.)

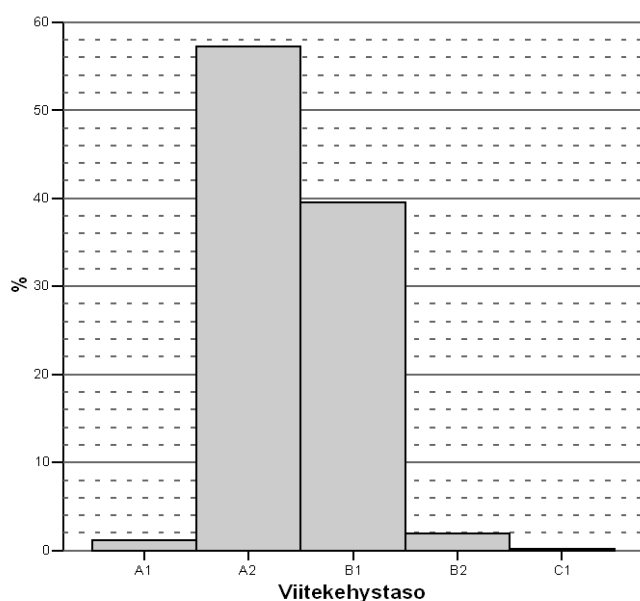
Språkproven i studentexamen mäter språkfärdighet i sådana språksituationer som anges i läroplanerna. Man mäter både receptiva (hör- och läsförståelse) och produktiva språkkunskaper (ordförråd och strukturer, skriftlig framställning). Muntlig produktion testas däremot inte i studentexamen. Provet sammanställs så att de olika ämnesområden som nämns i läroplanerna täcks så mångsidigt som möjligt. (Studentexamensnämnden 2007.) Speciell hänsyn tas också så att texterna och uppgifterna i provet motsvarar den målnivå som definierats i läroplanerna: cirka 50 % av dem ska vara på målnivån, cirka 25 % lättare än målnivån och cirka 25 % svårare än målnivån.

Proven består av dels ett hörförståelseprov och dels en skriftlig del. I hörförståelseprovet ska examinanderna lyssna på en text och besvara frågorna som gäller dess innehåll. Största delen av frågorna är flervalsfrågor, andra möjliga provtyper är öppna frågor, ifyllnadsfrågor och sammanfattning av innehållet i en avlyssnad text. Den skriftliga delen består av tre prov som mäter läsförståelse, behärskning av ordförråd och grammatikstrukturer och färdighet i skriftlig framställning. I läsförståelseprovet är flervalsfrågor de vanligaste medan andra möjliga provtyper är öppna frågor, sammandrag och översättning. Behärskning av ordförråd och grammatiska strukturer mäts till största delen med hjälp av flervalsluckuppgifter, men också med produktiva luckuppgifter, översättning och omformuleranden. Skriftlig framställning mäter examinandens förmåga att producera text i olika kommunikativa situationer. Examinanden skall skriva 2 eller 3 texter vars längder varierar mellan 50 och 100 ord (det totala antalet ord 150–200 ord). Texterna bedöms enligt följande angivna kriterier: kommunikativ förmåga, uppgiftsbeskrivning och språklig bredd och exakthet. (Studentexamensnämnden 2007.)

Examinandernas prestationer i studentexamen granskas och bedöms preliminärt av lärarna vid gymnasier och slutgiltigt av studentexamensnämndens censorer. De allmänna principerna och kriterierna för bedömningen ges i Studentexamensnämndens föreskrifter och anvisningar för språkproven. Dessutom får censorerna vid varje prov detaljerade anvisningar med exempel hur de ska bedöma de enskilda uppgifterna. Det slutgiltiga vitsordet för provet ges enligt Studentexamensnämndens instruktioner på det sättet att en viss andel examinander kan få ett visst vitsord³. Skalan är alltså relativ och innebär i praktiken att vitsorden inte har en direkt länkning till den europeiska referensramen. En

³ I studentexamen används följande vitsord: laudatur, eximia cum laude approbatur, magna cum laude approbatur, cum laude approbatur, lubenter, approbatur, improbatur. Laudatur (L) är det högsta vitsordet medan improbatur (I) är det lägsta. Enligt normaldistributionen får 5 % av examinanderna vitsordet L och 5 % vitsordet I (se närmare www.ylioppilastutkinto.fi/sv/studentexamen/info).

sådan länkning har dock gjorts vid ett tillfälle, hösten 2004 (Takala 2005). Resultaten från den länknigen visas i figur 3.

Figur 3. Fördelningen av vitsorden i medellång svenska enligt referensramens nivåer i studentexamen hösten 2004 (Takala 2005)

Figur 3 visar att största delen av examinanderna hösten 2004 hade färdigheter i svenska som motsvarar referensramens nivåer A2 eller B1. Knappt 42 % (41,7 %) uppnår lägst nivå B1, som är målnivån för studierna i medellång svenska i gymnasiet.

4.3 Yrkesinriktad utbildning

Istället för att gå gymnasiet kan man välja en yrkesinriktad utbildning. En yrkesinriktad grundexamen skall ge studenter de kunskaper och färdigheter som de behöver för att de skall kunna uppnå yrkesskicklighet och utöva ett yrke. Yrkesinriktade grundexamina kan avläggas inom åtta utbildningsområden, inom vilka det finns sammanlagt 53 olika examina. (Utbildningsstyrelsen 2011.)

Det finns riksomfattande grunder för den yrkesinriktade grundexamen som under åren 2006–2010 har förnyats och förnyas av Utbildningsstyrelsen. I grunderna står det om bestämmelser om målen för och uppbyggnaden av examina samt om målen och kraven för yrkesskicklighet för en viss examensdel. Det finns också beslut om föremålen och kriterierna för bedömningen av de olika examensdelarna. (Utbildningsstyrelsen 2011.) T.ex. när det gäller studier i det andra inhemska språket svenska står det i bestämmelserna om målen på följande sätt: Studeranden skall klara sig i rutinmässiga arbetsuppgifter och i vardagliga situationer i sin egen bransch och förstå betydelsen av båda nationalspråken och kultur i det mångkulturella Finland. Vidare finns det närmare anvisningar om bedömningen av kunskaper i svenska. Det finns fem föremål för bedömningen av språkkunskaper: informationssökning, textförståelse samt skriftlig kommunikation, interaktion och att fungera i språkbrukssituationer i arbetslivet, språk- och kulturkännedom, språkstudier. Tre möjliga bedömningskategorier finns: nöjaktiga, goda och berömliga kunskaper. (Grunder för yrkesinriktad grundexamen 2010.)

Det krävs bara en (1) studiepoäng svenska enligt de allmänna grunderna för yrkesinriktad utbildning. I praktiken innebär detta att de flesta studenter vid yrkesläroanstalter har cirka 20–30 timmar undervisning i svenska totalt. Jämfört med gymnasiet är antalet undervisningstimmar således betydligt mindre. Målnivån för studierna i svenska är enligt nivåbeskrivningarna A1.3-A2.1 för hör- och läsförståelse samt A1.3-A2.1 för skriftlig och muntlig produktion. (Grunder för yrkesinriktad grundexamen 2010.)

4.4 Universitets- och yrkeshögskoleutbildning

I alla högskoleexamina ingår studier i svenska. När det gäller yrkeshögskolor, finns närmare information om antalet studenter och antalet erbjudna kurser enligt studiepoäng. År 2008 deltog således sammanlagt

48 494 studenter i svenskundervisning vid yrkeshögskolorna och totalt arrangerades det undervisning motsvarande 5805 studiepoäng i svenska (AMKOTA 2008).

Alla studenter deltar i en kurs eller åtminstone i ett prov där de måste visa att deras kunskaper i svenska är på en viss nivå. Denna nivå kan inte bestämmas av en enskild högskola, utan den regleras i lagstiftningen. Både i förordningen om universitetsexamina och i förordningen om yrkeshögskoleexamina nämns att studenterna måste kunna svenska så bra som krävs enligt förordningen 424/2003 av de offentligt anställda. Enligt förordningen om universitetsexamina (794/2004, 6 §) skall en studerande ”i de studier som ingår i lägre eller högre högskoleexamen eller på annat sätt visa sig ha förvärvat 1] sådana kunskaper i finska och svenska som enligt 6 § 1 mom. i lagen om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003) krävs av statsanställda vid tvåspråkiga myndigheter, och som är nödvändiga med tanke på det egna området”. Enligt statsrådets förordning om yrkeshögskolor (497/2004, 6 §) ska en yrkeshögskolestuderande ha “sådana kunskaper i finska och svenska som enligt lagen om de språkkunskaper, som krävs av de offentligt anställda (424/2003) krävs för en tjänst inom ett tvåspråkigt ämbetsdistrikt för vilken högskoleexamen är ett krav, och som behövs med tanke på studerandens yrkesutövning och utveckling i yrkesmässigt avseende”.

I samband med lagreformerna som gäller språkkunskaper i statsförvaltningen (se avsnittet Lagstiftning, ovan) förnyades också kriterierna för bedömningen av högskolestudenternas kunskaper i svenska. Undervisningsministeriet finansierade ett projekt, det så kallade KORU-projektet (Korkeakoulujen ruotsin kielen suoritus- ja yhteismitallisuuden kehittäminen = Att enhetliggöra bedömningen av svenskkunskaper vid högskolorna; se närmare Elsinen & Juurakko-Paavola 2006) där svensklärare från universitetens språkcentra och yrkeshögskolorna tillsammans bearbetade kriterier för bedömning av studenternas kunskaper i skriftlig och muntlig interaktion och framställning. Den godkända nivån (*nöjaktig förmåga*) definierades som nivå B1 enligt den gemensamma europeiska referensramen. Denna definition baserar sig på förordningen 481/2003 där det bestäms att nivå 3 i allmänna språkexamina motsvarar nöjaktig förmåga i språkexamina för statsförvaltningen. Det står också i alla högskoleexamensbetyg om studenten har visat sig ha nöjaktig eller god förmåga i tal och skrift i svenska. Vid *god förmåga* har man då uppvisat färdigheter motsvarande lägst nivå B2. (Elsinen & Juurakko-Paavola 2006.)

Universiteten och yrkeshögskolorna har sina egna läroplaner för kurserna i svenska: i dem definieras närmare målen för kurserna, hur studenternas färdigheter bedöms, vilka material och metoder som används osv. Det finns dock ett nationellt samarbete, speciellt bland svensklärarna vid yrkeshögskolorna. Det som är gemensamt för alla högskolorna är att det är frågan om områdes- eller yrkesspecifika språkstudier såsom det bestäms i förordningarna. I praktiken innebär detta att studenterna oftast får undervisning i grupper där alla deltagare tillhör samma utbildningsområde och/eller samma utbildningsprogram/studieinriktning och att läromaterialet som används är specifikt för fackområdet.

5 Avslutning

Den finländska versionen av språknivåskalan spelar en central roll i läroplanen på alla utbildningsstadier i Finland såsom det konstaterats ovan. Målen för kurserna sätts upp enligt den och bedömningarna bör utgå ifrån nivåbeskrivningarna. För varje utbildningsstadium har man definierat närmare vad *god förmåga* motsvarar. I tabell 1 beskrivs målnivåerna för de olika utbildningsstadierna som behandlades ovan.

Tabell 1. Målnivåer för svenskundervisningen i olika skolstadier: målen för god förmåga

Färdighetsområden	Hör- och läsförståelse	Muntlig och skriftlig produktion
Utbildningsstadium		
Grundskolan	A2.1	A1.3
Yrkesinriktad utbildning	A1.3-A2.1	A1.3-A2.1
Gymnasiet	B1.2	B1.1
Yrkehögskolorna/ Universiteten	B1.1-B1.2 (nöjaktig förmåga) B2.1-> (god förmåga)	B1.1-B1.2 (nöjaktig förmåga) B2.1-> (god förmåga)

En intressant fråga är i vilken mån elever och studenter på olika utbildningsstadier når upp till den nivå som definierats som målnivå för det enskilda stadiet. Vidare är det av intresse att få veta hurdan motivation elever och studenter har att lära sig svenska och vilken inställning de har till svenska språket. Och vad anser lärare på olika nivåer? Dessa frågor går som en röd tråd i denna bok. En annan röd tråd är den omfattande empiriska basen som bygger på liknande datainsamlingsmetodologier. I samtliga kartläggningar som presenteras har elever och studenter fått ge bakgrundsuppgifter om sig själva och besvara enkäter och ta ställning till olika påståenden som speglar inställningen till svenska. Detta möjliggör att relatera motivation och attityder gentemot svenska till bakgrundsvariabler såsom kön, (tidigare/planerad) utbildning och utbildningsområden. Bedömningar av färdigheter har sedan antingen gjorts genom analys av provprestationer (se Tuokkos artikel), genom elevers/studenters självbedömningar eller lärares bedömningar av kunskaper (Kantelinens respektive Juurakko-Paavolas studier) eller genom expertbedömningar av skriftliga produktioner (Jauhojärvi-Koskelo & Palviainens studie).

Boken har en kronologisk disposition: I Eeva Tuokkos artikel fokuseras på niondeklassares kunskaper och attityder såsom de kartlagts i en större nationell utvärdering år 2008. Kantelinens redogör sedan för en kartläggning utförd 2008 gällande elever i den grundläggande yrkesutbildningen och deras svensk kunskaper, motivation och attityder, Taina Juurakko-Paavola presenterar en motsvarande kartläggning utförd vid yrkehögskolorna samma år och boken avslutas sedan med en studie utförd vid ett finskspråkigt universitet av Camilla Jauhojärvi-Koskelo och Åsa Palviainen 2006-2007. Samtliga data är således insamlade mellan 2006-2008.

Litteratur

AMKOTA 2008. Amk-tietopalvelu. Opetusministeriö. <http://www.minedu.fi> [Hämtad: 19.10.2011]

Elsinen, R. & Juurakko-Paavola, T. 2003. Korkeakouluopiskelijoiden ruotsin kielen taidon arviointi. HAMKin julkaisuja 4/2006.

Finlands grundlag (731/1999)

GLGU 2004 = Grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen. Utbildningsstyrelsen. <http://www02.oph.fi/svenska/ops/grundskola/LPgrundl.pdf> [Hämtad 1.10.2011]

GLGY 2003 = Grunderna för läroplanen i gymnasieutbildning för ungdomar. Utbildningsstyrelsen. <http://www02.oph.fi/svenska/ops/gymnasiet/gymnlpg.pdf> [Hämtad 1.10.2011]

Grunder för yrkesinriktad grundexamen 2010. Utbildningsprogrammet/Kompetensområdet för sjukvård och omsorg. Utbildningsstyrelsen. Föreskrift 17/011/2010. http://www.oph.fi/download/126564_Grundexamen_inom_social_och_halsovradsbranschen. [Hämtad 27.10.2011]

Justitieministeriet 2011. <http://www.om.fi/sv/Etusivu/Perussaannoksia/Kielilaki> [Hämtad 1.10.2011]

Lag om de språkkunskaper som krävs av offentligt anställda (424/2003)

Lag om skolordningens grunder (467/1968)

Lag om ändring av gymnasielagen (1116/2008)

McRae, K.D. 2007. Toward language equality: four democracies compared. *International Journal of the Sociology of Language*, 187/188, 13–34.

Palmgren, S. (2007) Finlands språklagstiftning och kraven på språkkunskaper i stat och kommun. I: T. Leblay & M. Reuter (red.) Valtionhallinnon kielitutkinnot – Språkexamina i reviderad form. Opetushallitus/Utöbildningsstyrelsen. S. 9–15.

Skolverket 2009. Gemensam europeisk referensram för språk: lärande, undervisning och bedömning. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2144> [Hämtad 1.10.2011]

Språklag (423/2003)

Språklagskommittén 2000. Kansalliskielten historiallinen, kulttuurinen ja sosiologinen tausta / nationalspråkens historiska, kulturella och sociologiska bakgrund. <http://www.om.fi/sv/Etusivu/Perussaannoksia/Kielilaki/Arkisto> [Hämtad 1.10.2011]

Statistikcentralen 2009a. Antalet universitetsstuderande. http://www.tilastokeskus.fi/til/yop/2008/01/yop_2008_01_2009-04-20_tie_001_sv.html [Hämtad 27.10.2011]

Statistikcentralen 2009b. Sökande till utbildning. http://www.tilastokeskus.fi/til/khak/index_sv.html [Hämtad 27.10.2011]

Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2009. Justitieministeriet.

Statsrådets förordning om bedömning av kunskaper i finska och svenska inom statsförvaltningen (481/2003)

Statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004)

Statsrådets förordning om ändring av statsrådets förordning om yrkeshögskolor (497/2004)

Studentexamensnämnden 2007. Språkproven. Föreskrifter och anvisningar <http://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/foreskrifterna/ainekohtaiset/20080218161834.html> [Hämtad 25.10.2011]

Studentexamensnämnden 2011a. <http://www.ylioppilastutkinto.fi/sv/studentexamen/info/> [Hämtad 25.10.2011]

Studentexamensnämnden 2011b. <http://www.ylioppilastutkinto.fi/fi/ylioppilastutkinto/tilastoja> [Hämtad 25.10.2011]

Takala, S. 2005. Ylioppilastutkinnon B-ruotsin arvosanojen ja kielten eurooppalaisen viitekehyksen vastaavuutta koskeva tutkimus. Memorandum 1.2.2005.

Undervisningsministeriet 2010. Ylioppilastutkinnon koevalinnat.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/lukiokoulutus/liitteet/ylioppilastutkinnon_valinnat.pdf [Hämtad 27.10.2011]

Utbildningssyrelsen 2011. Utbildning och examina. <http://www.minedu.fi> [Hämtad 27.10.2011]

WERA 2010. Webb-rapporteringstjänst. Utbildningsstyrelsen 2010.
<http://www.data.oph.fi/wera/wera?page=frameset&lang=sv> [Hämtad 8.10.2011]